

[You are what you read]

รวีวรรณ ขำพล

บรรณารักษ์ ชำนาญการพิเศษ

หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

หนังสือ : ตาหนาคนใต้ “โหมอ้ายเท่งอ้ายทอง”

ผู้แต่ง	จรรยา หยูทอง-แสงอุทัย
ชื่อเรื่อง	หนังสือ : ตาหนาคนใต้ “โหมอ้ายเท่งอ้ายทอง”
ข้อมูลการพิมพ์	สงขลา: สถาบันทักษิณ คดีศึกษา, 2556.
จำนวนหน้า	119 หน้า: ภาพประกอบ.
ISBN	978-616-321-558-1
ราคา	120 บาท

“หนังสือ : ตาหนาคนใต้ “โหมอ้ายเท่งอ้ายทอง” เป็นหนังสือที่รวบรวมเรียบเรียงเรื่องราวเกี่ยวกับหนังสือในภาคใต้ฝั่งตะวันออก จากองค์ความรู้ที่ผู้รู้ทางคติชนวิทยาหรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน ผสมผสานกับองค์ความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์เครือข่ายหนังสือตามโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสถาบันทักษิณคดีศึกษา

เนื้อหาของหนังสือประกอบด้วย บทนำ: กระบวนการกล่อมเกลாதงสังคม ความเป็นมา ความสำคัญของหนังสือ พัฒนาการของหนังสือ ซึ่งกล่าวถึงพัฒนาการด้านต่างๆ คือ การปลูกโรงหนังสือ เครื่องดนตรี แสงและเสียง จอหนังสือ และรูปหนังสือ องค์ประกอบของการเป็นหนังสือที่ดี วรรณกรรมเพื่อการแสดงหนังสือ ขบนิยมในการแสดงหนังสือ ภูมิปัญญาและบทบาท

ของหนังสือต่อสังคม การปรับตัวของหนังสือในแนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์ หนังสือ รากเหง้าและเบ้าหลอมของวัฒนธรรมหนังสือ และตาหนาคนใต้ “โหมอ้ายเท่ง อ้ายทอง”

หนังสือนี้มีบทบาทสำคัญในการกล่อมเกลாதงสังคม การเมืองและวัฒนธรรมของชาวภาคใต้ โดยเฉพาะชาวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัด นครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของนายหนังสือคนสำคัญของภาคใต้ตั้งแต่สมัยเริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน

หนังสือมีสถานภาพและบทบาทต่อสังคมอย่างน้อย 2 ฐานะ คือ ในฐานะของสื่อพื้นบ้านหรือสื่อมวลชนของชาวบ้าน ที่ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็นหรือโลกทัศน์แก่ชาวบ้าน และ

ในฐานะศิลปะการแสดงที่เน้นให้เกิดความบันเทิง
เต็มเปี่ยมด้วยสาระ มีคติสอนใจจรโลงสังคมให้เกิด
สุนทรียรสและเกิดจินตนาการอันกว้างไกล

หนังตะลุงเริ่มมีมาในประเทศสมัยอาณาจักรศรี
วิชัย โดยมีนายหน้อย นายหนังกทอง และนายก้อนทอง
เป็นนายหนังยุคแรกๆ โดยเอาแบบอย่างมาจาก
“วายัง” ของชาวชวา ตามตำนานสันนิษฐานได้ว่า
นายหน้อยเป็นนายหนังคนแรกหรือรุ่นแรก
นายหนังกทอง ก้อนทองเป็นนายหนังรุ่นที่สอง และ
นายทองเกื้อเป็นนายหนังรุ่นที่สาม เชื่อกันว่านาย
หนังทองเกื้อเป็นนายหนังที่มีชื่อเสียงอยู่ในสมัย
รัชกาลที่ 3 จากหลักฐานรูปหนังตะลุงที่เก่าแก่ที่สุด
ที่หลงเหลืออยู่และเก็บรักษาไว้ที่ศูนย์วัฒนธรรม
ภาคใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เป็น
รูปหนังตะลุงรุ่นที่สอง ซึ่งมีอายุประมาณ 150 ปี

องค์ประกอบของการเป็นหนังตะลุงที่ดี มีดังนี้

1) **เสียงดี** เสียงโหม่ชะ ไม่ทุ้ม ไม่แหลม มีโย
เสียง มีลูกคอ เสียงไม่ขาด แหบแห้ง น้ำเสียงเป็น
เสน่ห์ เสนาะหู กลมกลืนกับเสียงโหม่ง หนังที่ได้รับ
การยกย่องว่าเสียงดี ได้แก่ หนังหลัก สงขลา หนัง
หนูจูล นครศรีธรรมราช หนังจูลี่ เสียงเสน่ห์ ตรัง
หนังเขี้ยว ฟ้าโห๊ะ หนังแคล้ว เสียงทอง พัทลุง

2) **ความรู้ดี** ฟังมาก เรียนมาก มีประสบการณ์
มาก เป็นพหูสูต รู้กว้างหลายสาขาวิชา เช่น
วรรณคดีไทย โหราศาสตร์ พุทธศาสตร์
ประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ แพทยศาสตร์
วิทยาศาสตร์ การบ้านการเมืองและเหตุการณ์
ปัจจุบัน สามารถให้ความคิด ความรู้ได้ทุกเรื่อง

3) **กลอนดี** ขับกลอนได้ไพเราะ หลังไหล ได้ใจ
ความสมบูรณ์ สามารถสร้างภาพพจน์ สมจริง

4) **มีปฏิภาณไหวพริบ** รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะ
หน้า

5) **มีอารมณ์ขัน** ตลกได้ดี ให้ความสนุกสนาน

6) **สุภาพดี** กินอาหารดี ไม่เสพยาเสพติด
ของมีนเมา ไม่เล่นการพนัน อบายมุข

7) **มีสมาธิ** ไม่หวั่นไหวต่อเสียงรบกวน

อดกลิ่นโทสะ

8) **เตรียมตัวดี** เตรียมเรื่องมาแสดง เตรียม
อุปกรณ์ เตรียมศึกษาสังคมท้องถิ่นนั้น

9) **มีสัจจะ มีความรับผิดชอบ** เชื่อถือได้

10) **รักลูกน้อง** เช่น คนขับรถ ฝ่ายแสงเสียง
และลูกคู่ทุกคน

11) **ไม่ลืมหิว** ไม่หลงตนเอง

12) **เป็นคนมีน้ำใจ**

วรรณกรรมเพื่อการแสดงหนังตะลุงเป็นบท
พากย์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง โดยมีผู้เขียนขึ้นเป็น
เรื่องราวลักษณะเป็นนิทานประโลมโลกย์เพื่อการ
แสดงหนังตะลุงโดยเฉพาะ รูปแบบคล้ายละครพูด
หรือบทพากย์ภาพยนตร์ แบ่งเป็นฉากหรือเป็น
ตอนๆ ใช้เวลาขีดหรือแสดงประมาณ 20 นาที มีตัว
ละครที่ยกขึ้นมาดำเนินเรื่อง เมื่อจบตอนจะขับ
กลอนเลียบบท ยกตอนต่อไป นำตัวละครของแต่ละ
ตอนมาสัมพันธ์กัน การแสดงแต่ละคืนใช้เนื้อเรื่องมี
ความยาวประมาณ 15-20 ตอน

วรรณกรรมหนังตะลุงจำแนกได้เป็น 3 สมัย คือ
วรรณกรรมหนังตะลุงสมัยเก่า เริ่มตั้งแต่มีหนังตะลุง
จนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 วรรณกรรมหนังตะลุงสมัย
กลาง เริ่มจากสมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงปี พ.ศ. 2500
และวรรณกรรมหนังตะลุงสมัยใหม่ เริ่มจากปี พ.ศ.
2500 จนถึงปัจจุบัน วรรณกรรมหนังตะลุงกำลัง

ย้อนกลับไปสู่สมัยกลาง เพราะกระแสนุรักษ์นิยม ผู้เขียนวรรณกรรมหนังตะลุงมี 2 กลุ่ม คือ นายหนังผู้แสดงเอง ส่วนมากเป็นนายหนังที่มีความรู้ความสามารถสูง มีชื่อเสียงโด่งดัง และบุคคลในท้องถิ่นที่รักศิลปะการแสดงหนังตะลุง เป็นผู้ที่มีจินตนาการกว้างไกล

ขนบนิยมในการแสดงหนังตะลุง คือลำดับขั้นตอนในการแสดงหนังตะลุง ซึ่งประกอบด้วย การตั้งเครื่องเบิกโรง โหมโรง ออกลึงขาวลึงดำ ออกฤาษี ออกรูปผะหรือรูปจับ (ออกรูปพระรามกับทศกัณฐ์ให้ต่อสู้กัน ปัจจุบันเลิกเล่นแล้ว) ออกรูปพระอิศวรทรงโค ออกรูปปรายหน้าบท ออกรูปบอกเรื่อง (ส่วนใหญ่ใช้รูปชวัญเมือง เป็นตัวแทนของนายหนัง) เกี่ยวจอ ตั้งเมืองหรือตั้งนามเมือง และการดำเนินเรื่อง ซึ่งเป็นการแสดงตามท้องเรื่องหรือจินตนาการที่นายหนังจะนำมาแสดงเพื่อสอดแทรกทั้งสาระและบันเทิงตลอดเวลาของการแสดง

ภูมิปัญญาและบทบาทของหนังตะลุงที่มีต่อสังคมนั้นคือภูมิปัญญาในการถ่ายทอดหรือกระบวนการเรียนรู้และการสืบทอด ภูมิปัญญาในการใช้เครื่องดนตรี ภูมิปัญญาเกี่ยวกับรูปหนังตะลุงและการขีดหนังตะลุง และภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม สำหรับบทบาทของหนังตะลุงที่มีต่อสังคมนั้นมีหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ บทบาทในการพัฒนาจิตวิญญาณและอารมณ์ของผู้ชม บทบาทในการเป็นทิวทัศน์ธรรมของชาวใต้ การให้ความบันเทิง ให้ข้อมูลข่าวสาร สั่งสอนคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสัมพันธ์ทางสังคม รวมทั้งมีบทบาทในการเป็นนักรบ เป็นกระบอกเสียงแทนประชาชนในการประสานกับทางราชการ และอื่นๆ

“หนังตะลุงเคยฟังเพื่องค์เมืองใต้
กำลังไกลจะถึงจุดสุดสิ้นสูญ
ปัจจุบันสมัยไม่เกื้อกูล
มีข้อมูลประมวลได้หลายประการ
คนรุ่นใหม่เข้าไม่ถึงซึ่งศิลปะ
ผู้ใหญ่ละละปล่อยพลอยประสาน
ใครดูหนังเขาว่าโง่หัวโบราณ
จมดักดานกับของเก่าเต่าล้านปี”
จากบทกลอนข้างต้น จะเห็นว่าในปัจจุบันมีคน

นิยมหนังตะลุงน้อยลง เนื่องจากมีสื่ออื่นมากมายมาแทนที่ หนังตะลุงจำเป็นต้องปรับตัว ปรับเปลี่ยนเกี่ยวกับความคิดความเชื่อ องค์ประกอบของการแสดง ขนบนิยมในการแสดง เนื้อหาสาระ และด้านอื่นๆ เพื่อให้เหมาะสมและเป็นไปตามความนิยมของผู้ชม รวมทั้งคนรุ่นใหม่ด้วย

บทสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงตัวละครของหนังตะลุง ซึ่งนับว่าเป็นตัวหนังตะลุงที่มีบทบาทมีความสำคัญมากในการแสดง นอกจากสอดรับกับวัฒนธรรมของชาวภาคใต้อย่างเด่นชัดในด้านการแต่งกาย ภาษาพูด รูปร่างหน้าตา และอุปนิสัยใจคอแล้วยังเป็นตัวหนังตะลุงที่สามารถตรึงคนดูไว้ได้ด้วยอารมณ์ขัน และทำให้นายหนังสามารถแสดงทัศนะหรือวิพากษ์วิจารณ์ข้อขัดแย้งได้สะดวกยิ่งขึ้น ตัวตลกจะมีบุคลิกลักษณะ สำเนียงการพูดที่แตกต่างกันไป ตัวตลกหลักๆ ของหนังตะลุง ได้แก่ เเทง-หนูนัย สีแก้ว-ยอดทอง ชวัญเมือง รองลงมาคือ สะหม้อ อินแก้ว ไถพูน กรั้ง/กั้ง ปราบ คงรอด จีนจ็อง หนูเนือย หนูนืด ดูเหว่า นุด โคม ขาม พาน หล้า บองหลา แก้วกบ แข็งดิก เสมียน เป็นต้น

หนังตะลุงเป็นศิลปะพื้นบ้านและมรดกล้ำค่าทางวัฒนธรรมที่ชาวใต้ภาคภูมิใจ จึงควรสืบทอดและอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่คู่กับชาวใต้ตลอดไป